

DERIV. En primer lloc, partint de la cura d'ànimes encomanada als preveres, es crearen derivats del verb per designar els capellans: cast. *el cura* (que també tingué algun ús més o menys passatger entre els valencians); però ja és més idiomàtic, per més que es vagi antiquar, un desenrotllament paral·lel al del fr. *curé*: «mostrant tenir / al cos diable --- / lo bon curat / vol-la senyar ---», «no-t faça por / --- / ton curat / te escomunique, / ni que t'abdique / entrar als temples», JRoig (*Spill*, 3216, 15148); «di lo Credo, si-l saps --- e vós, mossèn lo curat, los dicmenges, après les preces, digau-lo al poble», «a qui-us confessau?—Al nostre curat», StVicentF (*Serm.* 1, 202.9).

Curable [S. xv, Ausiàs, etc.]. Més comú és *incurable*: «no-s poch al món trobar metge qui la pogué guarir; e, feta resposta per los metges que son mal era *incurable*, e que convenia que perdés, a la fi, la cama e-l braç ---», Eiximenis (*Dones*, § 213, A 151r1, 1, 148v1); «JhesuXrist guarí alguns malalts de malalties *incurables* --- en un spital on haje molts malalts, gran metge hi ha a venir a curar-los», StVicentF (*Quar.*, 27.10).

Però encara que a penes sigui això llatí, no deixàrem de trobar-ne algun cas en escrits de llatí tardà o de baix llatí illustre: *incurabilis* «non curabile, incorreggibile» figura a l'elegant text llatí del *De Vulgari Eloquentia* de Dante (I, vii, 4), i altrament ja l'havia usat Cassiodor, l'historiador dels ostrogots (cita en l'ed. d'aquell per Marigo, p. 326).

Curandero [Belv. 1803], del castellà; *curanderisme* [AlcM]: c. 1920 el *Catauro* cubà (212) assenyalava l'absència del cast. *curanderismo* en el DACEsp.

Poc és el que s'hagi usat un verb *acurar* en la nostra llengua tradicional, i poc també el que es vagi usar en francès, i gens en castellà, però *accuratus* és tan corrent com *curatus* en llatí clàssic, i des d'ací se'l feren seu l'it. *accurato* [S. xvi, Caro], l'angl. *accurate* (fins de vegades al. *akkurat*): la introducció d'*acurat* en català és recent [manca encara Lab., Bulbena, Vogel]; 3 1904, Obrador, AlcM, però tingué èxit ràpid 4 i s'ha consolidat sense protesta; *inacurat*; *descurat*. Més tradicional era *curós*, que ja llegim en Llull: «Regina --- con pus fortment nos confiam en tu, pus te fa ta justícia ésser *curiosa* de nostres langors a sanar e de nostres colpes a perdonar» (*Blanq.* II, 62.23), «ja l'hem vist en les Ordenacions del Cerimoniós: «vetllant, se diu, / grua, gall, oca, / *curosa* lloca, / cadella amiga, / sirgant formiga», JRoig (*Spill*, 7750); el DBal. en cita d'altres del S. xiv, i *curosamente* figura així mateix en Jaume I: «enviaré al matí per los bisbes --- e per los bons hòmens de les ciutats qui són aquí, e pregar-los-he d'esta rahó axí *curosamente* con jo lo sabré fer» (Ag., 217); *curositat*, BMetge.

Curios [segona meitat S. xv], pres del ll. *cūriōsus* 'que es cuida d'una cosa, que se'n preocupa, curós' i també 'que té curiositat', 'que s'ocupa indiscretament d'això o allò', mot semi-popular que va heretar en català aquest doble vessant semàntic (*a* i *b*) i hi presenta de vegades matisos intermedis; en llatí les varietats de tipus *a* són antigues i no estranyes a la llengua de

tirat colloquial.⁵ En la varietat *a* és mot freqüent en Eiximenis, ja en la seva obra juvenil: «cabelleres manllevades, / segons que lurs és vijares / que les ret' açò pus belles; / correges, bosses e anelles, / diverses, multiplicades, / *curioses* e prezades, / sens tota necessitat, / sinó a cercar la sola / parença de llur beutat», «per les quals coses ill puxen / haver diners, / faens serveys *curioses* / qui bastarien als homes / més rics del món adornar; / e los lurs llibres / giradors de perl' ornant / ---»;⁶ «dins porten alcandores delicades ab mànegues d'altre ley, molt pus *curiōs* e pus preciōs, a ensenyar lur delicadura e sumptuositat» (*Dones* I, 19v); «los peccadors --- se ocupen en parlar de reys o de guerres e delits, o en jutjar los altres, o de sciències altes, o de coses sobtils o lejes e inútils, o en altres coses vanes e *curioses* ---», *Terç* (III, 88.23).

El sign. en Eiximenis és, doncs, constant, amb predomini del caient *a* sobre *b*, però amb matís un poc intermedi en el sentit d'excés, judicat pejorativament, si bé restant en el terreny material i no l'intel·lectiu de 'curiositat=inquisició indiscreta'. Això no varia gaire en dos coetanis, Metge i l'autor de la *Doctrina Moral e Política* de St. Cugat, sinó en tant que aquell no judica i fins sembla aprovar (d'acord amb el pensar propi de l'autor) la tendència indagatòria, mentre que en l'altre ja s'entrevia d'indiscreció: «les opinions de les coses ab *curiosa* sollicitud entén» (*Somni* I), «si est convidat no sies *curiōs* ne ansiōs de la calitat o cantitat de viandes» (*CoDoACA* XIII, 320).

En el temps modern, es marca una diferència entre la llengua urbana, que ha tendit a fer predominar el matís d'escrutini tirant a indiscret, i la popular i rústica, el de cura: aquell netament des de mj. S. xvii,⁷ l'altre no sempre estrany a gent culta: «en taula, en lo dinar, --- al mig un *curiōs* ramillete amb arcades verdes, de sumo primor», B. de Maldà (*Coll. B. Vida*, 71); ni a l'ús, almenys dialectal, de les llengües germanes (cf. DCEC I, 987b9-13), com en asturià: «fonte onde se cueye ágoa *curiosa* pa matar la sede y demàs menesteres de la vida» (Rato, s. v. *fonte*); veg. altrament el bon article d'AlcM. *Curiositat* ['cosa notable, estranya', S. xv; 'bona cura i endreç', *DTol.*, 1640], *curiositar*; *curiosament*, *curiosejar*, *curioseria*. *Encuriosir*, *-iosit* [fi S. xix, Pons i Mass., etc.; no Lab., Bulb., Vogel]; *encuriosar*.

Incúria [1757, *DTol.*, no 1660], pres del ll. *incúria*; *incuriōs*.

Escurar [S. XIII], mot comú amb l'oc. *escurar*, fr. ant. i dial. *escurer* (també en parlars italians) i al. *scheuern*, a on passà des del francès: és derivat (segurament ja ll. vg. *EXCURARE) de CURARE 'tenir cura d'una cosa', d'on purificar-la, netejar-la, sentit que també es troba en oc. ant. i dial. *curar*, fr. *curer*. En català apareix ja en el famós passatge de Desclot descrivint la fugida del rei Jaume de Mallorca per una claveguera: «gitaren-hi tanta aygua que tota la ayguera *scuraren*» (§ 134) i en els *CostTort.*; en docs. rossellonesos sovint en el S. xiv (*escurar lo tou* 'netejar el vall d'un fort', 1384, s. v. *tou*), l'*InvLC* n'aplega una dotzena de casos fins a 1424 des de 1330 («el